

Justiitsministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn
info@just.ee
brigita.rastas@just.ee

02.02.2024

ARVAMUS

autoriõiguse seaduse (AutÕS) muutmise väljatöötamiskavatsuse kohta blokeerimismeetmega seondult

Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioon (EAKO) loodi 1999. aastal võitluseks autoriõiguse rikkumistega Eestis. Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioon (EAKO) esindab filmi- ja muusikatootjate ning interaktiivsete mängude tootjate õigusi. Omame pikaajalist kogemust ja praktikat online keskkonnas autoriõiguse rikkumiste vastu võitlemisel, mis on tänaseni üks meie igapäevatööst.

AutÕS muutmise väljatöötamiskavatsuse punktis 2. toodud blokeerimismeede on meie arvamusel ääretult vajalik ja proportsionaalne meede tõkestamaks autoriõigusi ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi rikkuva sisu kättesaadavust Eesti territooriumil. Oma arvamuse põhistamiseks toome alljärgnevalt välja järgmised asjaolud:

1. EUIPO tellitud uuringu „Online Copyright Infringement in EU 2023“¹ kohaselt on Eesti nr 1. riik Euroopas ühe inimese kohta autoriõigusi rikkuva sisu külastatavuse poolest. Selle teadmiseni on uuringus jõutud läbi põhjaliku internetiliikluse monitooringu, mis viitab selgelt Eesti puudustele loomingu kaitsmisel. Oma igapäevatöös, mis muuhulgas seisneb liikmete (kohalike filmitootjate ja -levitajate, muusikaautorite, -esitajate ja fonogrammitootjate) sisu monitoorimises, puutume me palju kokku autoriõigusi rikkuva sisu ja selle lihtsa kättesaadavusega. Praegused võimalused tõkestada autoriõiguse rikkumiste toimepanemist erinevates veebikeskkonades on äärmiselt piiratud. Olukorras kus veebikeskkonna administraator või vastavat sisu majutav teenusepakkuja ei reageeri autoriõiguse omaja nõuetele eemaldada õigusi rikkuvat sisu, siis puudub õiguste omajatel edasine efektiivne meede sedalaadi õigusrikkumiste efektiivseks tõkestamiseks - nii püsibki autoriõigusi rikkuvat sisu enamjaolt kõigile Eesti kasutajatele kättesaadavana. Väga palju sedalaadi probleeme lähtub asjaolust, et veebikeskkonna vahendusel üldsusele suunatud sisu on teadlikult litsentseerimata ning sellise sisu pakkuja teeb kõik endast oleneva, et autoriõigusi rikkuvat sisu püsiks

¹ Kättesaadav internetis: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2023_online_copyright_infringement_in_eu/2023_online_copyright_infringement_in_eu_FullR_en_en.pdf

kättesaadavana ja õiguste omajate nõuetele ei reageeritaks. Selliseid litsentseerimata veebikeskkondi on, eelkõige välisserverites, väga palju ja need koguvad tänu tasuta või väga odavale teenuse hinnale laialt populaarsust, teenides sageli nt reklaami müügi pealt arvestatavat tulu. Väga sagedased on juhtumid, kus litsentseerimata veebikeskkonnad pakuvad hetkel kinolevis olevaid audiovisuaalseid teoseid tasuta kõigile vaatamiseks, mis omakorda toob otsest kahju meie kohalikule filmi- ja kinolevile ning kogu filmitööstusele tervikuna. Sarnaselt audiovisuaalsetele teostele suunatakse mitmetes välisserverites üldsusele ka meie Eesti artistide loomingut, omamata selleks litsentsi ja reageerimata igasugustele ettepanekutele vastav sisu litsentseerida või eemaldada. Väga palju Eesti teoseid suunatakse üldsusele ka vene päritoluga veebikeskkondade vahendusel, kes teadlikult ignoreerivad kõiki õiguste omajate püüdeid tõkestada autoriõigusi rikkuvale sisule juurdepääs.

2. EV PS § 39 alusel riik kaitseb autori õigusi. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 27 sätestab autori õiguse mittevaraliste ja varaliste huvide kaitsele. Õiguskaitse tagamise rahvusvahelised miinimumstandardid nähakse ette rahvusvahelistes kokkulepetes (nt TRIPS-leping) ning Euroopa Liidu õiguses. TRIPS artikkel 41 tulenevalt lasub riigil kohustus rakendada tõhusaid meetmeid intellektuaalomandi õiguste iga rikkumise vastu, sealhulgas kiireloomulisi kaitsevahendeid rikkumise tõkestamiseks ja kaitsevahendeid tulevaste rikkumiste ennetamiseks. Käesoleval hetkel puuduvad Eesti õiguses efektiivsed õiguskaitsemeetmed tõkestamaks litsentseerimata sisu kättesaadavust Eesti territooriumil. Kehtivate tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendite ja karistusõiguslike meetmetega ei ole meie hinnangul võimalik tõhusalt tõkestada litsentseerimata sisu kättesaadavust, eriti kui tegemist on välisserveritesse majutatud veebikeskkondadega.
3. Läbiviidud uuringut näitavad, et litsentseerimata veebikeskkonnad kätkevad endas paljudel juhtudel mitmeid turvariske, sisaldades muuhulgas andmepüügiründeid (inglise keeles *phishing*), mis seavad ohtu kasutajate isikuandmed ja vara.² Ligikaudu kaheksa kümnest litsentseerimata veebikeskkonnast sisaldavad pahavaraga nakatatud reklaame.³ Seega blokeerimismeetme rakendamisel sedalaadi veebikeskkondadele, on võimalik ära hoida ka teisi turvariske Eesti kasutajatele.
4. Blokeerimismeede ei ole Euroopa mõistes midagi uut, pigem on sellest saanud üks peamisi meetmeid ohjata õigusi rikkuvale sisule ligipääsu erinevates veebikeskkondades. Blokeerimismeede on kasutusel Soomes, Rootsis, Norras, Taanis, Hollandis, Saksamaal, Austrias, Prantsusmaal, Itaalias, Hispaanias, Portugalis, Kreekas, Suurbritannias, Iirimaa. Mitmetes teistes riikides on blokeerimismeede väljatöötamisel, sh Poolas. Kaasaegsed ja arenenud Euroopa riigid kaitsevad üha enam oma riigi kasutajaid õigusi rikkuva ja turvariske endas kätkevate veebikeskkondade eest. Mitmetes riikides on blokeerimismeedet rakendatud sadade rahvusvaheliselt tuntud autoriõigusi rikkuvate veebikeskkondade suhtes, millede vahendusel suunatakse üldsusele väga laiaulatuslikult litsentseerimata sisu, tekitades seeläbi suurt kahju sisuloojatele. Veebikeskkonnad nagu piratebay; yts; rarbg.to; fmovies.to; 1337x.to; bs.to on vaid mõned üksikud näited neist keskkondadest, kus rikutakse autoriõigusi ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi teadlikult ning milledele on ligipääs piiratud paljudes

² Kättesaadav internetis: <https://www.aapa.eu/study-on-malware-and-audiovisual-piracy-highlights-significant-risks-to-european-consumers>

³ Kättesaadav internetis: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2018_Malware_Study/2018_Malware_Study_en.pdf

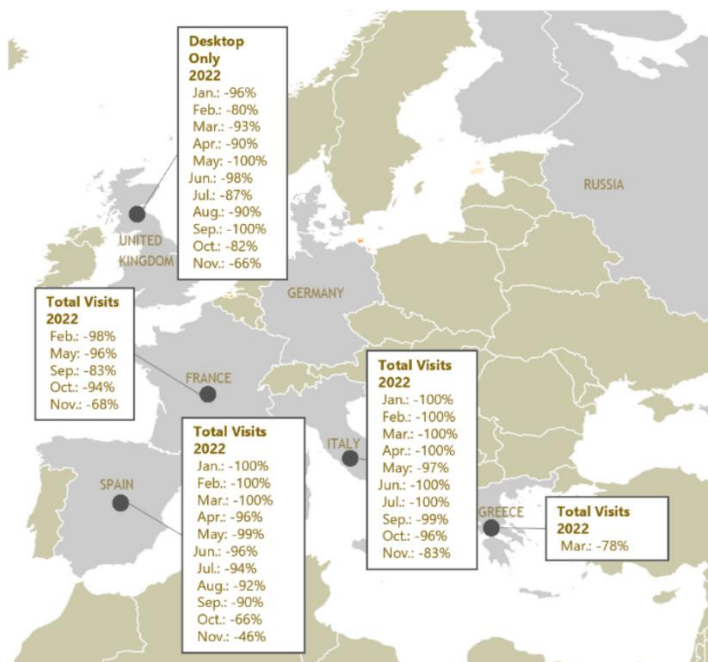
Euroopa riikides. Meie hinnangul on blokeerimismeede kiirelt muutumas online keskkonnas hädavajalik õiguskaitsemeele, kaitsmaks autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajaid nende sisu laialtleviku väärkasutamise eest. Sestap nii nagu paljudes kaasaegsetes Euroopa riikides, tuleb ka Eestil luua efektiivne blokeerimismeede, et vähendada ligipääsu litsentseerimata sisule.

5. Erinevad uuringud on tänaseks tõestanud blokeerimismeetme efektiivsust. Nii näiteks on Austraalia osas, mis kasutab dünaamilist DNS blokeerimist, läbiviidud uuring blokeerimismeetme efektiivsusest ja mõjust tarbija käitumisele.⁴ Uuring näitab, et blokeerimismeetmel on kõrge efektiivsus litsentseerimata sisule ligipääsu tõkestamisel (külastatavus vähenes 62%) ja samuti positiivne mõju litsentseeritud keskkondade külastatavusele (külastatavuse suurenemine parimal juhul 17%). Edaspidised uuringud erinevates riikides on näidanud blokeerimismeetme veelgi kõrgemat efektiivsust litsentseerimata sisu pakkuvate veebikeskkondade külastatavusele, vähendades külastatavust keskmiselt 70%, mõningatel juhtudel 80-90%.⁵ Vähemalt 25 riiki kasutavad blokeerimismeedet autoriõigusi rikkuvale sisule juurdepääsu tõkestamiseks. Blokeerimismeede on heakskiidetud ka INTERPOL poolt, kes tunnistab, et kuigi vastav meede ei eemalda iseenesest õigusi rikkuvat sisu, vähendab see märkimisväärselt sellele juurdepääsu. Seega tegemist on efektiivse õiguskaitsevahendiga, mida on kasutatud erinevate riikide poolt lisaks autoriõiguse rikkumiste tõkestamisele ka lapsporno, investeerimispettuste, pahavara levitamise, hasartmängude, terrorismi tõkestamiseks.⁶

STATISTICS | BLOCKING EFFECT – DROP IN VISITS (S2 2022)

EMEA

Map figures present the average reduction in traffic to blocked sites in the specified waves from 1 month prior to the block during 2022. In countries where only fixed internet providers block, desktop only results are presented below.

Kaardil on näha keskmine võrguliikluse vähenemine kuude lõikes peale blokeerimismeetme rakendamist autoriõigusi rikkuvatele veebikeskkondadele. Allikas: MPA (www.mpa.org).

⁴ Internetis kättesaadav: <https://www.mpa-apac.org/wp-content/uploads/2020/02/Australia-Site-Blocking-Summary-January-2020.pdf>

⁵ Internetis kättesaadav: <https://advanced-television.com/2020/03/12/mpa-supports-pirate-site-blocking/>

⁶ Internetis kättesaadav: https://www2.itif.org/2016-website-blocking.pdf?_ga=1.138310072.929437834.1471897413

6. Praegune õiguspraktika Eestis näitab, et isegi kriminaalmenetluse raames ei ole menetlejal selget õiguslikku alust juurdepääsu tõkestamiseks autoriõigusi rikkuvale sisule, mistõttu jätkuvad veebikeskkondades rikkumised ka menetluse käigus ja õiguste omajad kannavad seetõttu aina suurenevat kahju. Kui õigusrikkumise puhul on tegemist välismaal asuva serveriga, siis puudub ilma blokeerimismeetme rakendamiseta üldjuhul igasugune võimalus tõkestada õigusi rikkuvale sisule ligipääs. Selline olukord kahjustab põhjendamatult autoriõiguse omajate huve ja vara ning ei ole kooskõlas TRIPS artiklis 41 riigile seatud kohustusega.
7. Mõistame, et iga piirang toob kaasa alati ka vastuseisu. Electronic Frontier Foundation (EFF) kui digiõiguste eest seisev rahvusvaheline sihtasutus on uskumusel, et Internet on midagi erakordset ja enamus neist reeglitest, mis kehtivad offline ehk füüsilises maailmas, ei peaks kehtima online ehk virtuaalses maailmas. Nende gruppide jaoks on Internet eelkõige individuaalne vabadus, mitte kollektiivne vastutus. Kuid tegelikkuses ja enamike jaoks ei erine Internet offline maailmast, kus inimestel on õigused ja kohustused ning kus on kehtivad seadused teatud käitumiste vastu. Pole loogilist põhjust, miks kuritegu füüsilises maailmas ei ole kuritegu virtuaalses maailmas. Kindlasti on vaja leida tasakaal kõigi huvide vahel, aga siin ei ole olulisi erisusi online ja offline maailma vahel. Blokeerimismeetme vastased kipuvad olema seisukohal, et blokeerimine on vastuolus püüdlustega säilitada "vaba ja avatud" Internet. Kuigi "vaba ja avatud" Internet on õigustatult ja laialdaselt toetatud eesmärk, siis ei tähenda see seda, et iga veebisisu peaks olema vabalt ligipääsetav.⁷ Jagame seisukohta, et internetiliiklus ei saa olla täiesti piiranguteta ja sestap sellise veebisisu blokeerimine, mis on selgelt ebaseaduslik, ei peaks olema asjaolu, millele vastu seista. Silmas pidades Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10, on Euroopa Liidu Kohus (CJEU) seisukohal, et põhiõiguste riive vältimiseks peab blokeerimismeede olema rangelt suunatud kolmanda osapoole autoriõiguse või autoriõigusega kaasnevate õiguste vastu suunatud õigusrikkumise lõpetamiseks ning ei tohi mõjutada Interneti-kasutajate võimalusi kasutada veebiteenuseid juurdepääsuks seaduslikule informatsioonile. Erinevate riikide kohtud on CJEU seisukohta silmas pidades leidnud, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10 riive puudub ning blokeerimismeede on proportsionaalne ja vajalik juhul kui see on rangelt suunatud õigusrikkumiste lõpetamisele. Sellisel juhul kaalub see meede üle Interneti-kasutajatele artiklis 10 sätestatud õigused.⁸

Eelnevast tulenevalt toetame ettepanekut andmaks autoriõiguse ja nendega kaasnevate õiguste rikkumise osas blokeerimismeetme rakendamise pädevuse TTJA-le. Leiame, et blokeerimismeede aitab tõkestada autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumisi olukorras, kus õigusi rikkuva sisu pakkuja ei reageeri õiguste omajate nõuetele ja sestap tegeleb teadlikult litsentseerimata sisu üldsusele suunamisega. Blokeerimismeetme seadmise kord, mis on toodud AutÕS muutmise väljatöötamiskavatsuse 2. punktis, on üldjoontes mõistlik, aga ettepanekus toodud tähtajad võiksid, kogu protseduuri efektiivsust silmas pidades, olla mõnevõrra lühemad – tähtaeg õigusrikkumise lõpetamiseks mitte rohkem kui 3 tööpäeva ja TTJA-le informatsiooni hindamiseks mitte rohkem kui 5 tööpäeva.

⁷ Internetis kättesaadav: <https://www2.itif.org/2016-website-blocking.pdf? ga=1.138310072.929437834.1471897413>

⁸ Internetis kättesaadav: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2021_Dynamic_Blocking_Injunctions/2021_Study_on_Dynamic_Blocking_Injunctions_in_the_European_Union_FullIR_en.pdf

Lugupidamisega

Erik Mandre

Tegevdirektor/Õigusnõustaja

Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioon I Estonian Organisation for Copyright Protection

Laki 25, 12915 Tallinn

Estonia

Tel: +372 600 0926

erik@eako.ee I www.eako.ee